# ויצא ב

א. בהפסוק[1] „ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי" מעתיק רש"י „ותקרא שמו ראובן", ומפרש[2]: „רבותינו פירשו אמרה ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להוציאו מן הבור".

וצריך להבין:

א) רש"י הודיע כלל יסודי בפירושו: „אני לא באתי לפרש אלא פשוטו של מקרא"[3], היינו שכוונתו לפרש ולבאר (רק) דבר שאינו מובן ומוסבר כל צרכו בפשט הכתובים — ומה קשה כאן בפשט הכתוב שרש"י צריך ל־פרשו?

ב) יתירה מזו: רש"י מפרש שהטעם לקריאת שם ראובן הוא משום ש־„אמרה ראו מה בין בני וכו'", היפך פשוטו של מקרא: „ותקרא שמו ראו־בן" — „כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי"?

ואף שפירושו זה של רש"י, בכללות, מקורו בגמרא[4], הרי ידוע הכלל שנקט לו רש"י בפירושו (וחוזר עליו כמה פעמים)[5]: „ואני לא באתי לפרש אלא פשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו". היינו שצ"ל צורך ביישוב והיישוב צ"ל על אופניו (כנו וסדר התיישבותו[6]) של המקרא.

ב. והנה יש מפרשים[7] דהטעם המפורש בקרא „כי ראה ה' בעניי גו'" אינו מספיק, כי בזה מוסבר רק חלק משם ראובן, תיבת „ראו" שבו, אבל לא — „בן" שבו; וע"כ דרשו רבותינו עוד[8] טעם, ש„אמרה ראו מה בין בני לבן חמי וכו'", שענינו מרומז בשם „ראובן" כולו.

אבל בפרש"י א"א לפרש כן, כי

[נוסף לזה שאם זהו הכרחו של רש"י להביא טעם אחר על שם ראו־בן מהמפורש בקרא[9], הו"ל לרש"י לפרשו[10]]

---

1) פרשתנו כט, לב.

2) בדפוס ראשון ושני ליתא כל פרש"י זה. ובכת"י רש"י יש בפרש"י זה עוד פי': „ד"א איש טוב תואר וחכם הי' ואמרה ראו בן שנתן לי הקב"ה וכו' בברי"ת של ר' אליעזר" (כנראה הכוונה לפדר"א פל"ו). אבל בכל הדפוסים אינו.

3) בראשית ג, ח. ועד"ז שם ג, כד. ובכ"מ.

4) ברכות ז, ב. וראה לקמן ס"ג.

5) ראה גם פרש"י בראשית שם, כב. ד, ח. ו, ג. וירא יט, טו. כ, טז.

6) ראה רש"י משלי כה, יא.

*6) חדא"ג מהרש"א ברכות שם. ובובק טוב כתב שזהו טעמו של רש"י שהביא רבותינו פירשו.

7) ואין להקשות דא"כ הטעם שבכתוב למה לה — כי כמה שמות מצינו שיש בהם ב' (ויותר) רמזים, וכמו „שמים" (דלקמן בפנים) ד„שא מים" מוכן מהכתוב והשאר — בדחז"ל.

ובפרט בנדו"ז — שהטעם שבכתוב הוא — גלוי לכל, אבל דרכותינו — גבוהה.

*7) וגם לפי"ז „אכתי קשה להיפך על לישנא דקרא גופא דכתיב „כי אמרה כי ראה ה' בעניי" כיון שאי"ז עיקר בשם ראובן" (פנ"י בברכות שם).

8) ואף שאין דרכו של רש"י להביא הקושיא המכריחה הפי' בהכתוב, אמנם בנ־דו"ד שרש"י מפרש היפך המפורש בהכתוב, הי' צריך רש"י לבאר.

בפשוטו של מקרא אי"ז קושיא מעיקרא דמילתא, שהרי אפשר לומר שהאותיות "בן" שבשם ראובן מרמזות לה"ב" וה"נ"[9] של "בעניי"[10]; ואף שבשם (ראו)בן אין בו ה"עין" וה"יוד" של בעניי[11], וגם ניקוד ה"בי"ת" הוא באו"א, הרי כבר למדנו כיו"ב במ"א בפרש"י[12]: "שמים" הוא ר"ת "שא מים, שם מים, אש ומים", אף שה"אלף" של "שא" ושל "אש" ליתא בתיבת "שמים", וגם ניקוד ה"שין" של אש הוא באופן אחר — אלא שדי לנו באות "שין" שב"שמים" (ובפרט שאות זו היא המורגשת בעיקר בביטוין של התיבות "שא" ו"אש"), ועד"ז מובן גם בנדון תיבת "בעניי" (שהאותיות "ב" ו"נ" (בן) הן המורגשות בה בעיקר[13]), ולכן לא איכפת לן החסרון של שאר האותיות[14]. וא"כ הדרא קושי' לדוכתא: פירושו של רש"י כאן למה לן[15]?

---

9) ובכלל: כפי הנראה עיקר קושייתם הוא על ה"ב" ולא על ה"נו"ן", כיון שר"גיל להוסיפו בכמה שמות וכמו פישון וגיחון (בראשית ב, יא-יג) ובנדו"ד השם שמעון שהוא ע"ש "כי שמע ה'" שאין בו נו"ן (אף שבדוחק י"ל שה"נו"ן" שבשם שמעון הוא הנו"ן ש"בשנואה"). וראה פירוש באר יצחק עפרש"י שכ' שהקושיא בהכתוב היא ש"הול"ל ראיון.

10) ראה חידושי הרש"ש לב"ר פע"א, ג.

11) ראה פירוש מהרז"ו (ב"ר שם): "דאי משום כי ראה בעניי הו"ל לקרותו ראו בעין". ובביאור הרד"ל לפדר"א שם "שא"כ (לפי טעם הכתוב) הי' לה לקרותו ראו עני".

12) בראשית א, ח.

13) ואף שה"ב" של בעניי אינו מעיקר התיבה "עניי", מ"מ מכיון שבפועל צריכה לומר "כי ראה ה' בעניי" הרי מתאים שתהי' בהשם התחלת התיבה לידע למה היא מכוונת.

14) ובכלל אינו מוכרח בדרך המשט*

---

*) משא"כ בדרך הרמז והדרוש שיש לרמז ולדרוש כו"כ באותיות השם.

שאותיות השם תהיינה בדומה ממש לאותיות שבטעם השם כ"א רק לתוכן הטעם. וכדומכח משם "בבל" שהוא "כי שם בלל ה' שפת כל הארץ" (נח יא, ט). ועד"ז בכ"מ.

ומה שהוצרך רש"י לפרש עה"פ (בראשית ה, כט) ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו גו' — "ניח ממנו את עצבון עד שלא בא נח כו' ובימי נח נחה וזהו ינחמנו, ואם לא תפרשהו כך אין טעם הלשון נופל על השם כו'", הוא לפי שהיינו טועים בפי' התיבה ינחמנו (וראה ב"ר פכ"ה ב. ובמפרשי המדרש).

15) ואין לומר שרש"י הוצרך להביא פירוש רבותינו, כי לפי טעם הכתוב, "כי ראה ה'" הול"ל ראה בן בל' יחיד ולא ראובן בל' רבים (כביפ"ת ונזר הקודש לב"ר פע"א שם. וראה גם ב"הכותב" בע"י). או דקשה: ראובן הוא ל' עתיד והול"ל ראה בן בל' עבר (ראה אלשיך עה"פ), כי א) לפי הנ"ל קשה עד"ז גם בשם שמעון (ראה יפ"ת ונזר הקודש שם) ומכיון שאין רש"י מפרש כלום בשם שמעון מובן שאין זה קושיא בפשש"מ, וכבהערה ש"לפ"ז. ב) הו"ל לרש"י להעתיק גם התיבות "כי ראה ה'" או עכ"פ לרמוז ב"וגו'", כיון שזוהי הקושיא בהכתוב המכריחה לפ"רש באו"א.

במשכיל לדוד כאן (וכ"ה במירא דכיא) דהטעם שהביא רש"י פירוש רבותינו הוא "דבכולהו כתיב בקרא תחילה הטעם ואח"כ השם כו', משא"כ הכא גבי ראובן דבתחלה כתיב ותקרא שמו ראובן ואח"כ כתיב כי אמרה, ש"מ דה"ק ותקרא שמו ראובן אפי' בלא טעם המבורר בקרא והיינו הך דקאמרי רבנן"*. אמנם ג"ז אינו מספיק דהלא כמ"קום זה טרם ידעינן שבשאר השמות** נאמר

---

*) ועד"ז כתב בעיון יעקב (בע"י בר"כות שם. וראה גם מושב זקנים עה"ת) במה שרבותינו בגמרא (ברכות) דרשו עוד טעם (הנ"ל) על קריאת שמו ראובן. ובביאור ה"רד"ל בהדרשא ראו בן שבפדר"א (הובא לעיל הערה 2).

**) דתולדות (כה, ל): ויאמר גו' ה' אדום גו' ע"כ קרא שמו — אינו שייך

ג. גם צריך להבין:

א) בהטעם ע"ש שאמרה "ראו מה בין בני כו'": למה פירש רש"י ב־פשט הכתוב (כרבותינו בגמרא) שה־הפרש "בין בני לבן חמי" הוא בזה ש"בן חמי מכר הבכורה וזה לא מכרה ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו כו'" — (א) במאורע העתיד לבוא לאחר כמה וכמה שנים, ובמילא (ב) נבואה רחוקה[16], (ג) ובשייכות לגנותו של ראובן: נטילת הבכורה מראובן עבור חטאו[17]; והורדת יוסף לבור — הרי אפשר לפרשו באופן דשבחו של "בני" ובדבר שיארע בזמן קרוב יותר: ראו מה בין בני לבן חמי שגזל וחמס[18] וכו' ואילו בני לא פשט ידו בגזל[19] (וכמו שפרש"י עה"פ[20] וילך ראובן בימי קציר חטים)?

ב) גם בפירושו של רש"י גופא אי"מ, שתוכן פירושו הוא שונה מהפי' שבגמרא. בגמרא איתא: דאילו בן חמי אע"ג שמדעתי' זבני' לבכורותי' דכתיב כו' חזו מה כתוב בי' וישטם עשו את יעקב[21] כו' ויעקבני זה פעמיים[22] וגו' ואילו בני אע"ג דעל כרחי' שקלי' יוסף לבכורותי' מני' דכתיב כו' אפילו הכי לא אקנא בי' דכתיב כו'" — היינו שההפרש בין עשו לראובן הוא: עשו שנא את יעקב עבור הבכורה שהועברה לו (אע"ג דמ־דעתי' זבני' לי'), וראובן לא "אקנא" ביוסף; משא"כ לפי פירש"י תוכן החילוק ביניהם הוא (לא בשייכות ה־קנאה והשנאה, והעדרן, מצד הבכורה, כ"א) בנוגע לגוף המכירה (שרק זה נזכר בנוגע לבן חמי), שעשו מכר הבכורה, והעילוי של ראובן לעומתו הוא בזה שלא מכר הבכורה — דבר שלא נזכר כלל בגמרא כמעלתו של ראובן.

ג) רש"י מוסיף "ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להוציאו מן הבור" — ולכאורה, כשם שהודגש בהנוגע למעלתו של "בני", שהיתה בתכלית הטוב, כמו"כ הו"ל להזכיר בהגריעותא של בן חמי, שעשו ערער על הבכורה[23] (ע"ד מה דאי'

---

תחלה הטעם, ומצד סדר הכתוב כאן (בלי השינוי משאר השמות) אין משמעות כלל שותקרא שמו ראובן הוא גם בלי טעם, ועוד העיקר: מפורש "ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה גו'". ופשיטא ששינוי הסדר אינו טעם מספיק שרש"י יפרש טעם אחר מהמפורש בקרא.

16) בחדא"ג מהרש"א שם (ועד"ז הוא ב"הכותב" בע"י שם, ובנזר הקודש (לב"ר שם) בטעם המדרש "ראו בן בין הבנים") "דשלא מדעת שם הש"י בפי' עתידות זה ראו מה בין בני", והוצרך לזה משום דקשי' לי' דהא לא חשיב לאה בכלל הנביאות במגילה (יד א). אבל בפרש"י מפורש "אמ־רה (לאה)" ובפרש"י (בפסוק שלאח"ז) כתב גם על לאה "לפי שהאמהות נביאות הי'" כדבר הידוע כבר, וי"ל שזהו מפרש"י דילן שהביא: "אמרה ראו מה בין בני כו'". ראה מפרשי רש"י שם. וראה תו"ת פרשתנו כט, לה.

17) וכמ"ש (דה"א ה, א) "ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף". ובהזמן שנטל ממנו וניתן ליוסף ראה ב"ב קכג, א. ובחדא"ג מהרש"א שם.

18) ראה פרש"י תולדות כו, לד.

---

לנד"ד כיון דשם הרי ה' קדימה בזמן.

19) להעיר שדרשא זו אי' במדרש ה־גדול.

20) פרשתנו ל, יד.

21) תולדות כו, מא.

22) שם, לו.

23) בכת"י רש"י "שבן חמי מכר את הבכורה ועירער עלי'", אבל בכל הדפוסים אינו.

בגמרא הנ"ל) ולא עוד אלא שרצה להרוג את יעקב[24].

ד. והביאור בכ"ז:

הטעם המפורש בקרא לקריאת שמו של ראובן "כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי", בכלל מובן בפשטות: מטבע בני אדם שהולדת בן לאשה מעורר בבעלה רגש של קירוב ואהבה יתירה אלי'.

אמנם בנדו"ד אינו חד וחלק כ"כ:

א) ההדגשה "כי עתה יאהבני אישי" הוא מפני שלאה היתה "שנואה"[25] גם לאחר שנשאה לאשה — וא"כ יתכן כי גם "עתה" כשילדה לאה בן ליעקב, לא ישתנה בו הרגש עד כדי כך ש"יאהבני אישי", ובפרט שגם רחל (אשתו העיקרית של יעקב) עתידה[26] להוליד לו בן[27]?

ב) מנין לה ללאה שבנה זה הבכור ילך בדרך הטוב והישר (כי דוקא בן כזה יעורר ביעקב אביו רגש של קירוב לאמו[28]), והרי אפשר ולא יהי' כפי רצונו של יעקב? ומה גם שבנדון בן זה יש בפרט לחשוש: בנו הראשון של יצחק אביו (עשו) וכן בנו הראשון של זקנו אברהם (ישמעאל[29]) לא היתה הנהגתם באופן טוב (ובן כזה הרי לא זו בלבד שאינו ראוי לגרום קירוב מאביו לאמו אלא שעלול הוא לפעול נטי' הפכית[30]).

ולכן מפרש רש"י: "רבותינו פירשו ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב וזה לא מכרה ליוסף", היינו דזה שקראה לו ראובן מטעם "כי אמרה כי ראה ה' בעניי (ונתן לה בן)" יובן עפ"ז ד"רבותינו פירשו" — כי לולא זאת אינו מוכרח ש"עתה יאהבני אישי", (כי בהולדת בן בלבד אין די לעורר אהבתו של יעקב ל-לאה, כנ"ל); והכתוב אומר דרשוני — שיש טעם מוקדם לזה בקריאת שם ראובן — המבאר מעלתו של הבן: "ראו מה בין בני לבן חמי", ובמילא מובן[31] ש"עתה יאהבני אי-שי"[32].

ועפ"ז יובן מה שהעתיק רש"י מדברי לאה, את מעלתו של ראובן בענין הבכורה, "וזה לא מכרה", ולא מעלה אחרת, כי בזה מודגש העילוי שלו בהתאם ובהשלמה לתוכן דברי לאה בהכתוב — היינו ענין הולדת

---

24) שם, מא.

25) כמפורש בקרא (כט, לא) "וירא ה' כי שנואה לאה". "כי שמע כי שנואה אנכי" (שם, לג). ומה שנאמר (שם, ל) "ויאהב גם את רחל מלאה" שמשמע שאהב גם את לאה — ראה פי' רשב"ם, כלי יקר ואוה"ח שאי"ז הכוונה ב"גם".

26) ובפרט שלאה נשאת ליעקב קודם רחל, ואין חידוש בזה שילדה קודם לרחל. ואף ש"ורחל עקרה" הרי בפשטות עדיין לא ידעו יעקב ולאה מזה. ראה פי' הרשב"ם.

27) ראה עד"ז בפנ"י בגמ' ברכות (שם) שזוהי הקושיא בטעם המפורש בהכתוב, אמ-גם הביאור בדרשת הגמרא הוא באו"א, מ-המבואר לקמן בפנים.

28) ראה סוף פרש"י וישלח לה, ח.

29) אף שאינו דומה ממש לבן זקנו, כי ישמעאל הי' בנו מהגר — שפחתו.

30) ראה עד"ז בדרך הדרוש — אלשיך עה"ת.

31) ראה גם עיון יעקב בע"י שם בסוף הקטע: ועוד י"ל דהכל טעם אחד הו'.

32) ומה שרש"י מעתיק מהפסוק רק "ותקרא שמו ראובן" ולא הטעם המבואר בהפסוק "כי אמרה גו' כי עתה יאהבני אישי". כי (א) מ"מ הפירוש של רבותינו הוא פירוש בשם ראובן. (ב) פי' זה הוא כמו הקדמה דמכיון שנולד לה בן נעלה כזה לכן יפעול "עתה יאהבני אישי".

בן בכור ליעקב שעי"ז "יאהבני אישי" (להיות כי) — באותו ענין עצמו — הבכורה היתה גם מעלתו של הבן: "וזה לא מכרה", שהבכורה להיות בנו הראשון של יעקב, הוא דבר ה־חביב ויקר לו מאד.

וממשיך רש"י "ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להוציאו מן הבור", שבזה מבואר ד־אע"פ שיעקב אהב את רחל וממנה רצה להוליד בנים, מ"מ מכיון שנולד ללאה בן נעלה כזה, דעם היותו בנו בכורו של יעקב ובכורה זו יקרה וח־ביבה לו במאד, ובכ"ז כאשר לקח יעקב את הבכורה ממנו ונתנה לבנו של רחל, יוסף, "לא ערער" על בנו של רחל, שהי' חביב על יעקב יותר מכל הבנים, "ולא עוד אלא שבקש להוציאו מן הבור" [33] — ובעבור גודל מעלתו הלזו של הבן הנולד הרי בודאי ש"עתה יאהבני אישי".

ובזה אתי שפיר מה שלא האריך לפרט גודל הגריעותא של "בן חמי" (שערער על הבכורה של יעקב, ולא עוד אלא שרצה להרגו), מכיון שכוונתו כאן היא להדגיש גודל מעלתו של "בני" (להכריח ש"יאהבני אישי") ולא במדתו ההפכית של "בן חמי".

ועפ"ז יומתק מ"ש רש"י: "רבותינו פירשו" ולא "אמרו רבותינו" וכיו"ב, כי אין כוונת רש"י לשלול הטעם ה־מפורש בהכתוב, כ"א לפרשו, לפרש (ולתרץ) הדורש ביאור בטעם שבכתוב — איך שבודאי ע"י הולדת ראובן "יאהבני אישי" — וע"ז מביא רבו־תינו פירשו ש"אמרה ראו מה בין בני לבן חמי", שנולד לה בן נעלה כנ"ל [34].

ה. מ"יינה של תורה" שבפרש"י:

מצינו הפרש בין קריאת שמות ה־שבטים לקריאת שמות ה"אבות", אב־רהם יצחק ויעקב: א) השמות של השבטים ניתנו ע"י האמהות [35], משא"כ השמות של האבות [36], יצחק [37] ויע־קב [38]; ב) בכ"א מהשבטים ניתן טעם על השם שנקרא בו, משא"כ בשמות האבות, שלא נאמר בהם טעם [39] מפורש בתורה [40] ע"כ קרא גו'.

---

33) שע"ז היתה אפשריות שתנתן ה־בכורה ליוסף. משא"כ באם הי' מניחו בה־בור (— שב ואל תעשה).

34) ומש"כ רש"י ע"ז "רבותינו (פר־שו)", היינו שאינו ע"ד הפשט כ"כ, הוא א) מצד הפירוש בהשם ראובן "ראו מה בין בני" שהוא טעם אחר מהכתוב. ב) מצד הדרשה עצמה שראובן לא מכר הבכורה כו', שלא נרמזה נבואה זו וכו' בהכתוב.

35) לבד מבנימין ש"ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין" (וישלח לה, יח). אמנם בנימין שאני גם מצד לידתו, שרק הוא נולד בא"י (וראה לעיל ע' 74 הערה 21), משא"כ שאר השבטים.

36) באברהם הרי לא הי' אפשר ע"י אמהות. ושם אברהם (בה"א) ניתן ע"י הקב"ה (לך יז, ה).

37) הקב"ה צוה "וקראת את שמו יצ־חק" (שם, יט). וגם קריאת השם בפועל היתה ע"י אברהם (וירא כא, ג) לא ע"י שרה. וראה ירושלמי ברכות פ"א ה"ו.

38) הקב"ה קראו. ד"א אביו קרא לו יעקב (פרש"י תולדות כה, כו).

39) בה"שם" שניתן בעת שנולדו, מ־שא"כ שם אברהם (לך יז, ה), ושם ישראל (וישלח ב, כח). נוסף לזה גם בשם ישראל נאמר טעם רק באמירת המלאך ולא באמירת הקב"ה (שם לה, י). גם י"ל שישראל הוא לא שם העצמי אלא שם המעלה (ראה סד"ה יבחר לנו תש"ג).

40) ורק הובאו בפרש"י — שני טעמים בנוגע ליצחק (לך שם, יט) — [בפרשת וירא

ויובן זה בהקדים לבאר בענין השם: ידוע [41] שהשם אשר יקראו לו אינו „הסכמה בעלמא" [42], אלא ש„יש שייכות ממש להשם אל עצם הדבר" [43]; אלא שאין השם מתייחס להנשמה כשהיא לעצמה, שהרי „הנשמה עצמה קודם בואה בגוף אינה נקראת בשם כלל" [44], כ„א כשבא להחיות את הגוף „השם מקשר הנשמה בגוף והחיות הנמשכת מהנשמה ומחי' הגוף הוא נשרשת בהשם" [45].

אמנם בענין השם גופא, שע„י המשכת החיות בגוף, יש ב' בחי': א) כמו שהוא פועל כללות ההתקשרות של הנשמה בהגוף (וע„ד שם המין — אדם [46]), ב) כמו שהוא בא בגילוי בבחי' ציור פרטי בכל גוף וגוף לפי ערכו (השם פרטי שיש לכ„א) [47].

והנה מבואר בתו„א [48] דבחי' האבות ישנה „בכל זמן בכל אדם כי הנה אין קורין אבות אלא לשלשה [49]. והענין שבחי' האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור . . אבל שאר בחינות ומעלות הצדיקים כגון השבטים ראובן שמעון לוי . . יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומד' ריגות אלו משא„כ בחי' האבות צריך להיות בכל אדם שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל".

והמובן מזה, דההפרש שבין בחי' האבות לבחי' השבטים הוא [לא רק בזה אשר בחי' האבות, של כל ג' האבות, ישנה בכ„א מבנ„י, משא„כ בחי' השבטים שאינה מוכרחת להיות בכ„א כ„א בבחי' שבט שלו [50], אלא הכוונה בזה היא] שהאבות, מכיון ש„הם שרש ומקור כל נשמות ישראל, הרי בחי' האבות ישנה בכ„א מבנ„י מצד ענינו העצמי להיותו חלק מ„כללות עם ישראל, וזוהי בחי' כללית שבה משתווים כל בנ„י; אבל בחי' השבטים שבישראל (היינו גם בחי' שבט פרטי שלו [51]) היא בחינה הבאה

(כא, ו): „ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי", אבל לא נאמר כטעם על קריאת השם] — ובנוגע ליעקב (פרש„י תולדות שם).

41) או„ת להה„מ ס„פ בראשית (ד, סע„ב ואילך). שעהיוה„א פ„א. לקו„ת בהר מא, ג * (ובהנסמן שם). או„ת שמות ע' קג ואילך. ד„ה אר„י כו' לא אבוא ש„ת (בסה„מ קונטרסים) פ„א„ב. ד„ה אתה אחד תש„ב. ועוד.

42) לקו„ת שם.

43) לקו„ת שם. לקו„ת בלק סז, ג. או„ת שם.

44) ראה בהנסמן בהערה 41.

45) ולכן נשמה אחת נקראת בהיותה ב„גוף זה בשם משה ובהיותה בגוף אחר בשם שמעון, כי שינוי השמות הוא לפי שינוי של התקשרות הנפש עם הגוף (או„ת שם).

*) להעיר שבלקו„ת שם הובא ענין הנ„ל בשם — בנוגע לשם ראובן: „דהיינו ראובן חיות שלו באותיות ריש אלף כי הוא מבחי' ראי' כו' ולאה מחמת שראתה המעשה ראו מה בין בני כו' ידעה ששרש נשמתו באו„תיות שמו ראובן".

46) ר„פ וארא.

47) ברכות טז, ב.

48) ולפי„ז הרי נמצא שכ„א יש לו ד' אבות: ג' אבות אברהם יצחק ויעקב, ובחי' השבט שממנו בא (נוסף על אבותיו — כפשוטו), אבל אין קורין אבות (סתם — היינו לכאו„א מבנ„י) אלא לשלשה.

ועד„ז: קורין להלל ושמאי: אבות העולם (ולא אבות סתם — ראה עדיות פ„א מ„ד. דבש לפי (אות א' סי' ז'). עמודי אש (לר„י איזנשטיין) ס„ב סוס„ק כו).

49) כי מובן שאפשר להיות הבחי' של כמה שבטים באיש אחד, וכמובן מהמבואר ענין ראובן שמעון לוי יהודה בעבודת כ„או„א (תו„א ר„פ ויחי).

בהתחלקות בבנ"י [50], והיא בחינתו וע־בודתו הפרטית של כאו"א [51].

ועפ"ז אפ"ל ההפרש שבין שמות האבות לשמות השבטים: שמות האבות — המשכה הכללית שבכ"א מישראל, ושמות השבטים היינו שהמשכה באה בבחי' ציור פרטי בהתאם למהותו הפרטית של כ"א, ומכיון ששמות אלו ענינם, התחלקות ההמשכה לפי בחינות וציורים פרטים, לכן נאמר בכ"א מהם טעם גלוי ופרטי המתאים למדרגתו ועבודתו הוא*[51].

וזהו גם הטעם ששמות השבטים נקראו ע"י האמהות: ידוע ההפרש בין אב לאם בשייכות להולדת הבן — שעצם מציאות הבן הוא מטיפת האב [52], והתגלותו וההתחלקות בציור של פרטי אברים באה ע"י שהייתה תשעה חדשים בבטן האם [53] (ועד"ז הוא ההפרש ביניהם גם לאחר שנולד; התקשרותו הפנימית של האב להבן היא עצמית יותר, אולם בגילוי מורגש יותר הקישור והקירוב של האם להבן [54]). ולכן נקראים חכמה ובינה: אב ואם (של המדות), כי חכמה היא נקודת השכל (בחי' ה"אב" של המדות) ובינה היא ההשגה שבאה בפרטים (ה"אם" של המדות) [55], ועד"ז מובן גם כאן בנוגע להשבטים, שהתחלקות השבטים לפרטים שונים בפשטות באה ע"י האמהות רחל ולאה כו' — ולכן על ידן היתה גם קריאת השמות של השבטים [56], היינו התחלקות של בנ"י לבחינות ומדריגות פרטיות.

אמנם עדיין צ"ל: הלא טעמי השמות המבוארים בפרשתנו, אינם מורים על שייכותם של השמות לבחינתם ועבודתם של השבטים עצמם הנקראים בשמות אלו, כ"א השייכות שלהם להאמהות שקראו שם זה: "כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני וגו'", "כי שמע ה' כי שנואה אנכי" וכיו"ב?

ולכן מפרש רש"י* בשם הראשון ראובן (וממנו נלמד על כל השבטים): "פרשו רבותינו — אמרה ראו מה בין בני לבן חמי כו'", היינו שהשייכות היא (לא רק להאם, כ"א ובעיקר) להבן הנקרא בשם זה מצד בחינתו ועבודתו [57].

---

50) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 304.

51) להעיר שהאבות הם בחי' מרכבתא עלאה דאצילות משא"כ הי"ב שבטים הם מרכבתא תתאה דבריאה (ראה תו"א סוף פרשתנו (כד א). לקו"ת צו יז, רע"א וסע"ב). והרי בכלל — באצילות הוא בחי' עצם הנשמה שלמעלה מהתחלקות, ובי"ע הוא בחי' התחלקות שבנשמה — נר"נ ש־בנשמה.

*51) ואולי י"ל שלכן הביא בלקו"ת בהר שם דוגמא לענין המשכת החיות שע"י שם פרס, ואיך שנראה בטעם השם — דוקא בשם ראובן (ראה שוה"ג להערה 41) — לא משם הקודמו — כי ענין הבריאה (והשם) הוא בשביל ישראל, ואת העולם נתן בלבם (לקו"ת במדבר ה, ב) ולכן גם הפרטים צ"ל בבנ"י, ופרט הנ"ל והו"ע שמות השבטים כבפנים בארוכה.

52) ראה סיה"מ לאדמו"ר האמצעי סי קיא.

53) ראה תניא פ"ב.

54) ראה סיה"מ שם. לקו"ש ח"ד ע' 1067.

55) תניא פ"ג. ביאורי הזהר בלק קג, ב.

56) ראה גם לקוטי לוי יצחק ליקוטים על מאחז"ל ע' קמז.

*56) ועד"ז בלקו"ת הובא בשוה"ג להערה 41.

57) להעיר מתו"א (ויחי מה, סע"ד) שיש בחי' ראובן שמלמטה למע' ועי"ז ממשיך גילוי בחי' ראי' העליונה מלמעלה למטה, כי ראה ה' בעניי, בחי' התקרבות, כי עתה יאהבני אישי.

ו. ע"פ הנ"ל יש לרמז בדא"פ: השייכות דפ' ויצא לט' כסלו[58] — יום הולדת[59] ויום הילולא[60] של כ"ק אדמו"ר האמצעי (שחל כ"פ בשבוע דפ' ויצא, או עכ"פ בהימים הסמוכים לש"פ ויצא, כבשנה זו, ומתברכין[61] משבת פ' ויצא) כי:

מבואר ההפרש בין אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי:

אדמו"ר הזקן הו"ע ספירת החכמה[62], שהוא בחי' נקודה, ואדמו"ר האמצעי הוא ספירת הבינה[63], היינו כמו שהגילוי בא בבחי' פרטיות ובהתפשטות, וכידוע שעל ידו באה תורת החסידות לידי גילוי רב ובאופן של התפשטות והתרחבות, רחובות הנהר דבינה[64]. והוא דוגמת ענין קריאת שמות[65] השבטים הנ"ל.

ומצד ההתרחבות דבינה (נעשה — "שבט" ל' המשכה[66], ש)נמשך הגילוי גם למטה[67], שזה הי' חפצו ורצונו של אדמו"ר האמצעי, וכידוע[68] פתגמו, כי רצונו שכאשר שני אברכים נפגשים יחדיו, ידברו בענין אריך ועתיק, שזהו"ע הפצת המעינות חוצה,

ועי"ז זוכים לקאתי מר דא מלכא משיחא[69] בקרוב ממש.

(משיחת (וממאמר ד"ה אתה אחד *)
ש"פ ויצא, ט' כסלו, תשל"ב)

---

58) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

59) ט' כסלו תקל"ד — ולהעיר שהשנה היא מאתים שנה ליום הולדת שלו.

60) ט' כסלו תקפ"ח.

61) ראה זח"ב סג, ב. פת, א.

62) סה"ש תש"ה ע' 60.

63) סה"ש שם. התמים ח"ב ע' עח [172]. וראה בארוכה לקולוי"צ — אגרות ע' שלג ואילך.

64) ראה לקו"ש ח"ה ע' 129 ואילך, שזוהי גם השייכות למ"ש בפרשתנו (לא, נב) "עד הגל הזה".

65) להעיר שכמה מאמרים דט' ויו"ד כסלו התחלתם היא: אתה אחד ושמך אחד,

ובכמה מהם מבואר בענין מעלת השם (גם שם פרטי) — ראה ד"ה אתה אחד תש"ב.

66) ראה תו"א ס"פ ויצא.

67) ראה תו"א ר"פ לך. תו"ח שם.

68) בית רבי ח"ב פ"א הערה ה' (השני'). סה"ש תש"א ע' 52 (הל' שם: "ווען צוויי חסידים טרעפן זיך זאלן זיי ריידן אין חסידות"). וראה סה"ש תש"ג ע' 13: "זאלן יונגע לייט פאַרשטעהן אין כתר וויי די 5 פינגער, וועט ער זיין צופריידן".

69) הבעש"ט באגרתו הידועה ע"ד על-יית הנשמה שלו בר"ה תק"ז (נדפסה בסוף ספר בן פורת יוסף, ובכ"מ).

*) נדפס בסוף מאמר אתם נצבים היום לאדמוהאמ"צ (קה"ת תשל"ב). וראה לעיל בהערה 65.